

ÖZ

Yazar : Tatyana POPOVA
Üniversite : Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi
Anabilim Dalı : Türkoloji
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Bilim Dalı : Dil
Mezuniyet tarihi : 04/ 07/ 2006
Danışman : Doç.Dr.Mehmet AYDIN

Öikmet-i NiôÂmüéd-din, Molla NiôÂmüéd-din bin Naâr Aðunum tarafından Çağatay Türkçesinin son döneminde yazılmış dinî-tasavvufî bir eserdir. Eser, yazılış tarihi bakımından Çağatay yazı dili ile Çağatay yazı dilinin yerini alacak olan Özbek Türkçesi ve Yeni Uygur yazı dili arasında bir geçiş dönemini yansıtmaktadır.

Çağatay yazı dili İslamî Orta Asya Türk yazı dilinin gelişmesindeki üçüncü dönemi oluşturur. Bu çalışmada, Çağatay Türkçesinden Özbek Türkçesine ve Yeni Uygur Türkçesine geçiş döneminin dil malzemesinin ortaya çıkarılması, XIX. yüzyılın sonu ile XX. yüzyılın başında Orta Asya coğrafyasında yazılmış olan bu eseri bilim dünyasına tanıtılması amaçlandı.

Çalışmamız kısaltmalar, çevriyazı işaretleri, giriş, inceleme, metin, dizin, sonuç, kaynakça ve tıpkıbasım bölümlerinden meydana gelmektedir.

Kısaltmalar bölümünde çalışmada kullanılan kısaltmalar karşılıklarıyla birlikte gösterilmiştir.

Çevriyazı İşaretleri bölümü metnin çevriyazısı ile ses bilgisi bölümünde metindeki herhangi bir kelime anlatılırken kullanılan işaretlerden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde eserin yazarı Molla NiôÂmüéd-din Aðunum'un hayatı, eseri ve üzerinde yapılan çalışmalar yer almıştır.

İnceleme bölümünde metnin imlâ, ses bilgisi ve şekil bilgisi özellikleri incelenmiştir. Arap ve Uygur imlâ özellikleri, ünlü ve ünsüz sistemleri gösterilmiş, metinde yer alan yapım ve çekim ekleri ayrıntılı olarak verilmiştir.

Metin bölümü çevriyazılı metinden oluşmaktadır.

Dizin bölümünde metinde geçen bütün kelimelerin tam bir gramatikal dizini yapılmış, kelimelerin metindeki anlamları ve bağlamları gösterilmiştir.

Sonuç bölümünde inceleme sonunda Çağatay Türkçesinden Özbek Türkçesine ve Yeni Uygur Türkçesine geçiş döneminin dil özellikleriyle ilgili ortaya çıkarılan sonuçlar yer almıştır.

Kaynakça bölümünde tez hazırlanırken yararlanılan eserler gösterilmiştir.

Tıpkıbasım bölümünde incelenen metnin tıpkıbasımı verilmiştir.

КЫСКАЧА МАЗМУНУ

Даярдаган	:Татьяна Попова
Университет	:Кыргыз- түрк “Манас” университети
Багыты	:Туркология
Ишгин сыпаты	:Магистрдик диссертация
Бүтүрүү датасы	:04/ 07/ 2006
Илимий жетекчи	:Доц.док.Мехмет Айдын

“Хикмет-и Низамүддин” Молдо Низамүддин тарабынан чагатай жазма тилинин соңку мезгилинде жазылган диний - мистикалык чыгарма.

Чагатай жазма тили исламий Орто Азия түрк тилинин өнүгүшүндөгү үчүнчү доор болуп эсептелет. Чагатай жазма тилинен өзбек тили менен азыркы уйгур тилине өтүү мезгилинин тилдик өзгөчөлүктөрүн белгилөө, ошондой эле XIX кылымдын аягы менен XX кылымдын башында Орто Азияда жазылган чыгарманы илим дүйнөсүнө таанытуу жана анын баалуулугун көрсөтүү максатында магистрдик диссертация катары тандап алдык.

Бул эмгек кыскартуулар, транскрипция белгилери, киришүү, грамматика, текст, сөздүк көрсөткүч, корутунду, сөздүк көрсөткүч жана тексттин оригиналынын копиясы бөлүмдөрүнөн турат.

Эмгекте колдонулган кыскартуулар түшүндүрмөсү менен бирге кыскартуулар бөлүмүндө берилген.

Транскрипция белгилери бөлүмүндө тексти транскрипциялоодо колдонулган шарттуу белгилер көрсөтүлгөн.

Киришүү бөлүмүндө Молдо Низамүддин Ахунумдун өмүр баяны, чыгармасы жазылган эмгектер көрсөтүлгөн.

Грамматика бөлүмүндө тексттин орфография, фонетика жана морфологиясындагы өзгөчөлүктөр анализделген. Араб жана уйгур орфографиясы, үндүү жана үнсүз системасы, ошондой эле сөз жасоо жана сөз өзгөртүү мүчөлөрү толук изилдөөгө алынган.

Текст бөлүмү чыгарманын транскрипцияланган текстинен турат.

Сөздүк көрсөткүч бөлүмүндө текстте кездешкен бардык сөздөрдүн сөздүк көрсөткүчү түшүндүрмөлөрү жана сөз айкаштары менен көрсөтүлгөн.

Корутунду бөлүмүндө чагатай жазма тилинен өзбек тили менен азыркы уйгур тилине өтүү мезгилиндеги тилдик өзгөчөлүктөр жыйынтыкталган.

Адабияттар бөлүмүндө диссертацияда колдонулган адабияттардын аттары берилген.

Диссертациянын аягында тексттин оригиналынын копиясы жайгашты.

SUMMARY

Prepared by : Tatyana POPOVA
University : Kyrgyz Turkish Manas University
Department : Turkology
Degree of the work : Master's Thesis,
Finished date : 04/ 07/ 2006
Research manager : Doç.Dr.Mehmet AYDIN

“**Hikmet-i Nizamud-din**” is religious – Islamic mysticism literary work of Molla Nizamud-din bin Nasır Ahunum, which written in last period of Chaghatay language. This literary work, related with transition period, where Uzbek and modern Uygur literature language and have taken it is place.

Chaghatay literature language is forming the third period of Islamic Central Asia Turkish literature languages. The aim of this given study is exposing the periods when Uzbek literature language and modern Uygur literature language became after Chaghatay literature language. Also the aim of this study was to expose and introduce this literary work, which was written in Central Asia in the XX and ending XIX centuries.

This study is consisting of following chapters: abbreviation, transcription, introduction, analyze, text, index, conclusion, bibliografy and facsimile.

In the “ abbreviation chapter” it was given all meanings of used abbreviations.

In the “transcription phonetics chapter” of this study it was given all used transcriptions and signs of text.

In the “introduction chapter” of this work was given information about biography of Molla Nizamü'd-din Ahunum and literary work.

In the “analyze chapter” it was analyzed characteristics of orthography, phonetics and morfology.

In the “text chapter” is given literary work's transcription text.

In the “index chapter” are given full grammar indexes and was written all meanings and places of words in the given text.

In the “conclusion chapter” were given all conclusions related with period from Caghatay literature language to Uzbek language and modern Uygur literature languages.

In the “bibliography chapter” provides a list of literature used in the work.

In the “facsimile chapter” were given the exact copies of the text.

КРАТКОЕ ИЗЛОЖЕНИЕ

Подготовила	: Татьяна Попова
Университет	: Кыргызско-Турецкий университет «Манас»
Направление	: Тюркология
Вид диссертации	: Магистерская диссертация
Дата окончания	: 04/ 07/ 2006
Научный руководитель	: Доц.Др.Мехмет Айдын

Религиозно-мистическое произведение “Хикмет-и Низамюддин” написано Молла Низамюддином в конце XIX начале XX веков.

Чагатайский язык является третьей эпохой в развитии тюркских языков Исламской Средней Азии. Эта диссертация написана с целью показать особенности переходного периода чагатайского языка в узбекский и в современный уйгурский языки, а также с целью ознакомления этого произведения с научным миром.

Эта диссертация состоит из следующих разделов: условные знаки, транскрипционные знаки, введение, анализ, текст, словарный указатель, вывод, литература и факсимиле.

В разделе условные сокращения даны использованные в работе сокращения с пояснениями.

В разделе транскрипционные знаки показаны знаки, использованные в тексте и в анализе.

Введение состоит из автобиографии Молла Низамюддина. Также здесь дана информация об его произведении и работы, написанные на его основе.

В разделе анализ рассмотрены особенности орфографии, фонетики и морфологии текста. В этом разделе изучена арабская и уйгурская орфографии, показаны гласные и согласные звуки, словообразовательные и словоизменяющие аффиксы.

Следующий раздел состоит из текста, написанного транскрипционными знаками.

В словарном указателе даны все слова, встречающиеся в тексте, с словосочетаниями и значениями.

В выводе показаны некоторые языковые особенности переходного периода чагатайского языка в узбекский и в современный уйгурский языки.

В следующем разделе дан полный перечень литературы, использованной в работе.

В последнем разделе занимают место фотографии подлинника.